

ROSÉN VON ROSENSTEIN, NILS

**Tal om en opartisk och förnuftig medici
förnämsta göromål, hållit för kongl. svenska
vetenskaps academien, af ... Nils Rosén, då
han afträdde sit præsidium d. 12 april 1746.
På kongl. vetenskaps acade**

Stockholm
1746

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

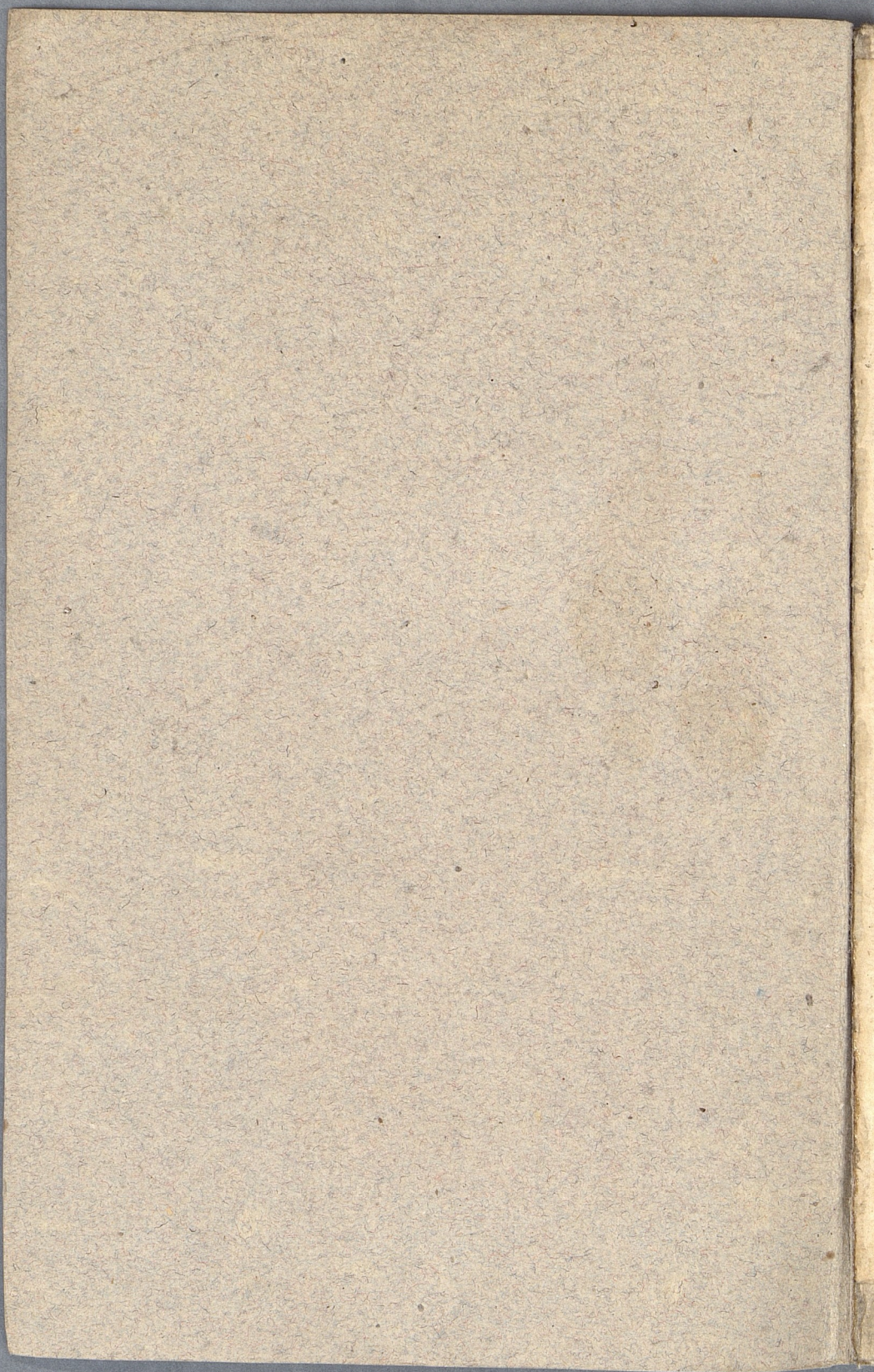
ROSEN [V. ROSENSTEIN]

Med.
Allen.

(P)

1700-1829

TAL,
OM
EN OPARTISK OCH FÖRNUFTIG
MEDICI
FÖRNAMSTA GÖROMÅL,
Hållit För
KONGL. SVENSKA VETENSKAPS
ACADEMIEN,

AF
Archiatern och Medicinæ Professoren

DOCT. NILS ROSEN, [v. Rosenlein]
DÅ HAN AFTRÄDDE SIT
PRÆSIDIUM
D. 12. APRIL 1746.

På Kongl. Vetenskaps Academiens befallning.

STOCKHOLM,

Tryckt hos LARS SALVIUS.

[Senare uppl.]

TAL

Om

EN OPARTIG OCH FÖRNUFTIG
MEDICIN

FÖR NÄMSTA GÖRÖMÅL

HÖR

KÖNIGL. SVENSKA VETENSKAPENS
AKADEMIEN

af

Anders och Albinus Pettersson

Doct. Nils Rosen

DR HAN ÅR RÄDE SIT

FRÅSÄNDOM

2 1811

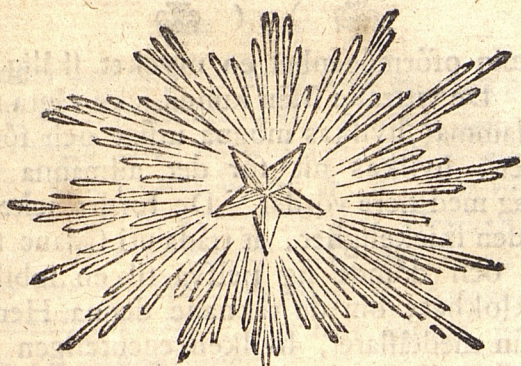

Enligt Föreläsa Nämndens utlåtande

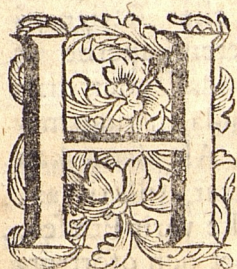
STOCKHOLM

Förl. hos Lars Salvén

MINE HERRAR!

vad jag mig utlofvat och förestäldt, när jag tilträdde detta hedersställe, finner jag vid detta tillfälle upfyldt och fullbordadt, då jag det för sista gången intager.

Jag kände icke tyngden af denna tylla; men känslan af mig sjelf gjorde, at jag fruktade henne såtom ganika svår under så uplyste domare, som J ären, Mine Herrar. Lasten blef mig jämväl därigenom drygare, at jag ägde en Företrädare, hvars eftersyn jag icke med tankar, än mindre uti gerning förmådde at följa.

Uti detta senare afseende har jag likväl ingen tilvitelse at göra mig, och därvid vin-

ner min oförmögenhet en mycket skålig ursåkt. De vittrafte Mån kunna icke vågra mig den samma, hvilkas mogna insigt och förfarenhet, hvilkas nit för det allmänna bästa jag med flere vördar. De fordra icke af mig den skickelighet, at tråda uti sådane fotspår, och dömde sig sjelfva til en inbillad sjelfklokhhet, om de räknade denna Herren för sin medtäflare, hvilken egenteligen för dem är kallad, at vara en vägledare och et lysande efterdöme.

Men, Mine Herrar! jag kännes vid en annan brist, som mindre kunnat ursåktas, om Eder ynnest och förtroende tillåtit Eder at skönja den samma. Våra samqväm hafva fuller aldrig varit fruktlöse eller fattige på sådant förråd, som gifver vetenskaperne et nytt ljus, konsterna och handaslögder drift och behörig skötsel, allahanda näringsmedel förkofring och tilväxt. Alt detta kan likväl Eder allena, Mine Herrar, tillskrifvas, och har jag i sjelfva verket icke varit Præses, utan vittne af Eder förfarenhet och oförtrutna möda. Mitt onyttige vifstande ibland Eder, har til en del härrördt af min tråagna upvakning vid Kongl. Hofvet; men utan afsigt på orfakerne, har Eder benågenhet mig det tilgifvit, och har min förlummelse icke kunnat märkas, emedan J sjelfve så frivilligt upfyldt hvad kos mig kunnat saknas.

Samma benågenhet och tolmod, hvarmed J, Mine Herrar, ansedt mit stillatigande,
utbe-

utbeder jag mig til at afhøra et utan utfirade ord sammanfatt Tal, hvilket jag efter en vanlig plägsed har vid detta tillfälle at framställa, och hvaraf ämnet är, at utmärka en opartisk och förnuftig Medici förnämsta göromål, eller de källor, utur hvilka en Medicus har at hämta sin kunskap, som vil följa Sanningens ljus, och icke blindt swärja uppå en annans ord.

Den första är, at *mechanice* raisonnera.

Jag kunde väl antaga som en afgjord sak, at mekaniska raisonnemens om vår kropp, såsom et sammanfatt ting, böra ega rum; men som en hel Secte ibland Medici icke vil det medgifva, så lærer vara läkraft, at förut utmärka hvad jag menar med *machine*, och hvad det vil låga, at raisonnera *mechanice*.

Med *machine* förstår jag et ting, hvars rörelser genom des structure eller sammanfattnings art modificeras, och då raisonnerar man *mechanice* om en kropp, när man af des structure vitar, huru sådana och inga andra rörelser äro möjelige. Således kallas et ur en *Machine*, emedan man af des sammanfattning och structure kan visa, huru det kan utmåta timmar och stunder. Jag förmodar, at hvat och en utan tvärighet lærer kunna antaga dessa definitioner, i synnerhet som den kraft, hvilken rör *machinen*, icke är confonderad med des structure, hvilket varit det, hvarpå Herrar *Stabliani* så mycket stött sig.

För en Läkare är det lika mycket, om han vet eller icke vet, hvem det är som sätter dets kropp uti rörelse. Han har ej med kroppen at göra förran den fått lif, ej eller vårdar han honom, sedan den är död. Nog är för honom at veta, det kroppen lefver, så länge blodet i honom kringdrifves. Det vet han icke, så länge hjärtat och pulsåderna är ro ofskadde, så länge blod kan komma in uti hjärtkamrarna och så länge nerverne, som gå till hjärtat, göra sin tjänst. Desse lifvet uppehållande krafter söker han at underhålla, mer åligger honom ej. Disputer, som icke inflyta i dets vetenskap, öfverlemnar han gärna åt andra. Han kan ock ofkyldigt säga, at Sjålen är orsaken till vissa rörelser i människans kropp och nyttja det, då han vil förklara en hop phænomena. Han ser armen röras, när han vil at den skal röras, han ser, at dets fötter röras, så snart Sjålen vil at de skal röras; men at sådant ej låter sig göra, om armen eller foten är lam. Han slutar alltså, at vissa rörelser följa i en ofskadd kropp när Sjålen vil, och kan, utan at förgå sig i medicinen, ante själen för deras orsak. Jag vet nog, at när 2:ne ting icke på en gång, det ena icke därför får anses för det andras orsak. Tvåne ur gå lika, därför är det ena icke orsaken till det andras rörelse; ty om det ena ej updrages, så stannar det, fastän det andra, som updrages, går likafullt. Men om tvåne ting alltid så fölgas åt, at när det ena pon-

ras,

ras, det andra alltid och beständigt är med, och när det ena bårttages, det andra äfven vilst försvinner, då kan man alltid med trygghet anse det ena för at vara det andras orsak. Således anse vi Solenes uppgång för orsaken til ljus och dag, samt dets nedgång för orsak til mörker och natt. På samma grund får ock Sjålen kallas orsak til vissa rörelser i vår kropp, fast vi icke vete på hvad sätt det sker. Men det vete vi, at Sjålen ej kan åstadkomma andra rörelser, än sådana, som genom vår kropps sammanfattnings art äro möjliga. Armen kan man böja när man vil. Man kan ock utsträcka honom, så länge nämligen de nerver och muskler, som gå til armen, äro friske, och så länge ledgången är oskadd. Men äro Musklerne inflammerade, eller nerverne ihopklämde, eller ledgången ihopväxt, så kan armen hvarken böjas eller sträckas, om Sjålen än aldrig så gärna ville det. Vil man böja armen så ut, som man böjer honom inåt, så går det aldrig an: kroppens Structur tillåter det ej, emedan *ulna olecranum* tar emot öfre armpipan (*os humeri*). Likaså kunna vi böja våra knän, så at yadan med låret gör et spitsigt hörn; men vele vi, at ke-nebenet med låret skal göra et dylikt hörn; så tager knåtkålen och band emot. Vare sig altså hvad som vil orsaken til de rörelser, som ske i människans kropp så måtte dock själva rörelserne modificeras genom kroppens structur och fördenkul *mechanice* förkla-

ras. Med Sjålen har en Låkarer intet at göra. Han bryr sig allenast om kroppen. Hinner han allenast laga, at des structure och rreller åro som de bra, eller gitter visa, at de ej kunna bttras, så har han gjordt hvad honom åligger. Om han med alla frestållningar i verlden bjuder til, at göra en mjltsjuk friik, så varar dock mjltsjukan likafullt; men förmår han öfvervinna det felet i kroppen, som gr sinnet så rörligt och oroligt, så kommer hlshen och den förra munterheten igen af sig sjelf. En *malade imaginaire* gifves icke til. Hos en sådan finnes altid något invrtes fel, hvilket, om icke förr, dock röjes då han efter döden pnas. Ar *crystallen* hrtnad, så at strålarne ej slippe igennem til botnen på ögonen, så kan Sjlen hvarken se eller fvertalas til at se; men tryckes nämde *crystall* ner med en nål, som fres af en snäll hand, så ser Sjlen, antingen hon vil eller ej. En Låkarer br fördenkskul så i sin lära, som i utöfvandet af sin konst, bjuda til at göra de åndringar som fke i kroppen eller dem, han med sine medel vil åstdkomma, begripelige genom kroppens structure och de lagar, som alla andra kroppar i deras rrelle följa. Ifrån *Harwei* tid hafva ock ganfska många vinlagt sig hrom, för hvilka det ock säkerligen förr lyckats, om Anatomien varit bttrre upfvad, och de ej ibland fr hastigt lmpadt, hvad mekaniken lrer, til en kropp, den de ån ej kände, samt velat *raisonnera*

nera innan de hade nog grund därtill. Desse hafva ock fått namn af *Medici Mechanici*, hvilken titul jag gärna lemnar dem, om allenast därmed icke menas någon vis Sæcte i Medicine; ty jag kan ej begripa, huru den kan kallas *Sectator*, som förklarar en ting efter det fått på hvilket det är sammanfatt. En Urmakare visar mig huru uret i kraft af dels sammanfattning kan utvisa timmar. En annan förklarar detta för mig på samma sätt, den tredje lika så. Däraf följer ej, at de tvänne senare äro Sectatorer af den förre. Sakens natur tol ej någon annan förklaring. Likafå är det ock med Medicine, och bör fördenk-
 kul den så kallade *Mechaniska Medicine* vara den, som med all flit bör upbrukas och upmuntras. Jag vet, at det inkast göres mig, at faken synes vara omöjelig, emedan vi ån icke hunnit göra oss vår kropps Structur fullleligen bekant. Jag svarar, at just det bör upmuntra oss til at få mycket trägnare upöfva Anatomien. Uti denna vetenskapen hafve vi redan hunnit långt, och tviflar jag om man i någon vetenskap gått så vida, som i denna. Ifrån *Galen* til *Vesalii* tid försumrades den så godt som aldeles. För et par hundrade år sedan begynte man först uti någon ordning hålla Anatomier. Sedan den tiden har mycket blifvit uptäckt. Mjölkdådronne blefvo först bekante år 1622. Hurudan deras början är i tarmarna, är nu först genom D:r *Lieberkübn* blifvit uptäckt år 1745. Blodets kringlopp

var få til fåjande obekant til år 1628. Vattvådorna blefvo förft kunnige år 1650. Storra mjölkgången hade man ingen rätt kunskap om, förrån år 1652. Ej eller om rännelen uti kröfen förrån år 1641. De nedre spottgångarna funnos förft 1652, de öfre år 1661. Örats ikapnad blef ej bekant förrån år 1683. Blodrörens kringdelning har *Ruyfch* icke länge sedan upptäckt. *Boerhaave* giffade til lärnan de *feriebus vasorum*. Nu förft kunne vi med *Lieberkühns* microscoper fe, at defs gillsning var lann, och finne altfå defs lära om inflammationer oftridig.

Hade våra förfäder på kårt tid hunnit få långt, hvad kan hindra öfs och våre efterkommande, at gå ån längre? Vi nyttje det ljus de gifvit öfs, och gå, fastån med möda, vidare. Hvem skulle hafva trodt, at sedan *Cowper* få noga nagelfarit musklarna i vår kropp, något däruti skulle kunna tilläggas, hvilket vi doch med nöje fe, at både *Winslow* och *Albinus* gjordt. Således kan Anatomien ån gå längre. Det är ock oundgängligt, innan vi rätt kunne igenfinna vår kropps mechanic. De ikål, som federmera däråf tagas, kunna icke annat ån blifva oemotflägelige och måtte allmänt gillas.

Innan jag styrker min talan med några exempel, torde jag få lof at möta et inkast, hvilket en hel Secte ibland Medicos gör. De mena, at man på Anatomien ej bör använda för mycken tid; ty at vilja nagelfara det aldrast-

drafinaste, det är, at gå för långt i Aratomi-
 en och aldeles onödigt. Jag svarar, at man
 aldrig går för långt i en vetenskap, så länge
 något än däri är obekant. När alt blifver kun-
 nigt, som hörer til kunskapen om vår kropps
 sammanfattning, då blifver en sådan åtvarning
 fåfång. Ingen fanning gifves til, af hvilken
 man icke nu eller framdeles, kan draga nå-
 gon nyttig påfölgd. Hvad kan tyckas vara
 fåfångare, än at utmåta huru tätta och tjocka
 sidorne äro påblodrören i vår kropp, samt hvad
 styrka de hafva. Dock vete vi, til exempel, at
 ådrornas hinnor äro vid pats $\frac{1}{5}$ del tätare än
 pulsådornas, som svara emot dem: at blod-
 rörens sidor äro både tätare och tjockare hos
 Man- än hos qvinfolk: at så tättheten som
 tjockleken tiltager med åren, men meramär-
 keligen i pulsådorna, och at hinnorna föl-
 jakteligen hafva en större proportion mot
 blodrörens Diametri hos gamla, än hos unga:
 at deras styrka är i ratione composita af de-
 ras hinnors tätthet och tjocklek: at pulså-
 drornas hinnor icke äro rundt omkring lika
 tjocka, varandes den convexa sidan tjockast
 där pulsådren gör någon bugt: at grenarna
 af större stammar icke blifva i den propor-
 tion svagare, som de blifva tunnare, utan
 tvärt om: at pulsådorna äro i anseende til å-
 drorna ej rymmigare hos qvin-än hos manfolk:
 at portådrén är i anseende til sin blod myc-
 ket starkare än den störste både pulsåder och
 åder, jag menar aorta och vena cava, är i

anfeende til den blod de innehålla: at de ådror, som åter komma ifrån Silkåril, åro vidare och svagare, ån de, som komma från andra ställen: at hjärtfåcken och inre hjernehinnan (*Pia mater*) åro i proportion mot tiocleken starkare ån aorta. Sådane påfund fynas i hast icke vara mōdan vårda at behålla, icke dels mindre låra vi af dem, at om pulsådornas hinnor hade varit så tåta, som ådrornas, så hade ingen kunnat hafva hopp om något långt lif, emedan pulsådorna då i förtid blifvit hårda som ben, Af samma orsak år ock aorta ej så tåt, som dels grenar. Vi låre ock håraf, at åderlåtning år så vål nõdig hos gamla, som hos unga; men at man hos de förra ej får hvar gång taga så mycket blod, som af de senare. Vi se ock dåraf, at hos qvinfolk komma de måste sjukdomar af en flapphet i de faste delarne, men tvårt om hos manfolk; at jag må förtiga flere slutsatler som håraf följa, hvilka så i theorien som i praxi åga mycken nytta. *

Sårdeles år at se hvad för oåndelig mōda Doct. *Petit* och *Wintringham* gjort sig med øgat så på männikor, som på andra djur. Jag påminner mig huru den förras stora curiosité blifvit af lärda mån föraktad. Icke dels mindre afgjorde den senare tråtan om øgats förånderliga focus, och viste, at crystallen ej flyttes fram ej eller tilbakas, utan at han, få

(*) Se Wintringhams experimental Enquiris into some Parts of the animal structure.

så vål som hornhinnan, endast ändrade sin figur. Den förra igen hade efter mycken möda det nöjet, at han kunde låra ols hvar nälen bör föras in i ögat, då Starren sticket, nämligen litet öfver två linier ifrån hornhinnan. Föres den in närmare til hornhinnan, så skadas processus ciliares; men sticket den in längre ut, så skadas aponevrosis af den muskeln, som vrider ögat från näsan, hvarpå följer våmjelle och upkastning, med mera ondt. Jag vil ej nämna des, på en noggran Anatomie af ögat, sig grundade nya sätt, at sticka starren, emedan han sjelf ej fick tillfälle, så vida mig bekant är, at utöfva det; men det är juft med hans methode, som Herr *Taylor* gör sig så namnkunnig. Således förmodar jag hvar och en lätteligen finner huru obetänktamt och skadeligt det är, at vilja utfåtta de grånor, hvarest man bör stanna i Anatomien. Sedan jag sökt at möta dessa inkast, vil jag vidare visa med et eller annat exempel, huru fåkre våre omdömen äro, när de grunda sig på Anatomien och kroppens mechanique och måtte följakteligen allmänt antagas. Jag väljer allenast sådana, som förmodeligen falla äfven dem i ögonen, hvilkas syfta ej är Läkare-konsten.

Hippocrates sade i sin tid, at de blifva blinda, som få någon bleszure på ögnebrynerne. Han hade det förmodeligen af observationer. *Valsalva* gaf synen igen åt en, som blifvit på nämde stället huggen af en kalkon. Hvem skul

le kunna finna orsaken hårtill, som ej väl känner nervernas gång, och vet at första gren af femte paret går utur ögnegropen ibland genom et hål och ibland genom en skura i kanten på den delen af pannebenet, som ögnébrynnen täcker, samt at denne greneu förut communicerar med det tredje paret af nerverne, som gifver rörelse åt ögats fläste musklar, hvilka bakom ögat omfamna syn-nerven? När nu nämde första gren af femte paret skadas, då kunna, för ofvannämde communication ikul, ögats musklar ryckas, och i det de då ihopklämma syn-nerven, göra en blind. Mun drages ofta på tned på ois, hvilken olågenhet kan följa ois til vår dödsstund, om ej snart bot kommer. Vid det tilfället åro de musklar i ansigtet lama, som åro på den sidan ifrån hvilken munnen drages. Frågan är, hvarest Spanka flugo-plåstret då bör läggas? En, som är hemma i Anatomien, vet det straxt; ty han påminner sig, at de nerver, som ikola gifva de lame musklarna sin styrka igen, komma utur hufvudkålen på 2:ne ställen, näml. bakom och under örat genom den så kallade aquæ ductus Fallopii, samt genom et litet hål under nedre brådden på ögnegropen. På förra stället kommer hårda delen af 7:de paret fram och på andra stället en del af femte parets andra gren. När han nu genom andra tecken finner, hvilken af dessa nerver har ikuld, så lägger han det nämde plåster, hvarest den sjuka nerven kommer fram

fram, och ej, som vanligt är, i nacken, så framt han ej finner felet bestå i en muskel, som heter *Platysma Myoides*, som får sin rörelse genom det andra paret af nacknervene, men äfven då synes huru öfvertygande en Anatomisk demonstration är; ty är munnen t. ex. dragen åt högra sidan, så bör påstret ej läggas midt på nacken, utan åt vänstra sidan.

Ofta händer, at hufvudet på ois blir snedt. Sjukdomen är envis, och kommer ibland af lamhet uti en af de musklar, som kallas *Sterno-mastoidei*. Hvar och en vet, at medicamenterna böra appliceras på den af desse musklar, som är lam, eller där, hvarest den lame musklens nerve kommer fram. Utan på dem kan ingen ting kvarken ses eller kännas. *Winslow* har lärdt ois deras structure och mechanic, så at vi nu straxt vete, at om hufvudet är vridit åt vänster, det då är den vänstra musklen, som är lam. Man skulle snart hafva tänkt tvärt om, och bedragit både sig och den sjuke.

Man har exempel på dem, som under det de lekt med barn, fattat dem om hufvudet med bägge händerna och för ro skul lyft up dem från gälfvet, då det ibland händt, at barnen straxt dödt. En, som känner vår kropps structure, vet huru lätt ledgången är imellan den första och andra halskotan, samt at när deras band under uplyftandet sträckas, ryggbastens början strax ihopklämmas, om huf-

vudet i det samma litet kommer på fidan. At det kostar lifvet, om begynnelsen af ryggbåstet ihopklämnes, hafve vi af många andra observationer.

Bak up uti munnen på ols sitter et ben, hvilket kallas Gom-benet. *Eustachius* och *Vidus Vidius* hafva tuller, fastän mycket ottydeligen, gifvit tilkänna, at det genom uttkott råcker up til ögnegropen; men *Winslow* har först 1720 det tydeligen vist. Et påfund, hvilket mången torde tycka ej vara värdt at nämna, icke dels mindre finner man däraf, hvarföre ögonen ibland vid halsjukor få mycket lida, ja så, at fyuen ofta förgår, samt tvårt om, hvarföre gomen lider uti den ögneskjukan, som kallas *aegylops*. Exempel därpå finnes hos *Observatores*. (*)

Oralige sådana exempel kunde jag anföras, af hvilka hvar och en skulle ögonkenneligen se, at en noggran kunskap i Anatomien icke allenast hjälper oss så i theorien, som i praxi, utan ock gifver sådana demonstrationer, som äro oemotfägelige. Men det kunde någon säga, at sådant allenast låter sig göra med de Phänomena, som falla hvar och en i ögonen, och vid sjukdomar, som röra en hop utvårtes delar, dereft vi med ögonen se hvad ändringar dageligen ske.

Jag svarar, at vi äfven genom Anatomien kunna få reda på de invårtes delarnas struktur, och följakteligen af den med samma vis-

(*) *Ephemerid. German. cent. 1 & 2 obl. 135.*

viſhet döma om de ändringar, ſom i kraft af deras ſkapnad äro möjelige. Som vi vid ytan af vår kropp hafva en hop pelare, bjelkar, viggas, qvarnar, tänger, ſaxar, håſtänger, Inören och dylikt; ſå finne vi ock inantill likaledes en hop mechanicke verktyg, ſåſom: Silar, fugrör, lukor, ſnörband, pumpas, hakar, med mera, hvilka alla, i kraft af deras ſtructur, göra tjenſt, och om hvilka vi, då den är ofs af Anatomien bekant, med ſamma viſhet kunna raiſonnera. Deſutan är imellan de utvårtes och invårtes ſjukdomarna en ſå ſtor likhet, at det ſom med viſhet kan ſågas om de förre, kan med ſamma viſhet ſågas om de ſenare, allenast man altid har för ögonen hvar och en dels belägenhet och tjenſt.

Når magen är inſlammerad, ſer den äfven ſå ut, ſom når et finger är inſlammeradt. Fingret ronnar, hettas, ſvulnar och värker, likalå magen. Af ſamma orſak komma deſſa bägge ſjukdomarna, och på ſamma ſätt böra de botas. Inflammation i fingren bjuda vi til at fördela. Det ſamma göra vi då magen är inſlammerad. Låter inflammation ej fördela ſig, ſå befordre vi ſuppuration. Vil den ej komma, utan Symptomerne taga til, då hafve vi kallbrand at vänta. På ſamma ſätt går det ock til med inflammation i magen. Magens belägenhet, tjenſt och ſammanſättning, gör allenast den ſkilnaden, at alt är ſvårare, når den är inſlammerad. Bölden i fingren kunne vi öppna, men ej i magen. När kallbrand är i fingren,

gren, kan den ikåras af, men ej magen. När fingret är inflammeradt, kunne vi taga emot mat och medicamenter, hvilket ej kan ike när magen är inflammerad; emedan den då är så öm, at alt det som då njutes strax kommer up igen. Vid lunglot, som ofta följer på blodspottning, går det äfven så til i lungorna, som det går til då man ikår sig någorstådes utan på kroppen, til exempel i handen. När man ikurit sig, då skilja sidorna af blesuren sig från hvarandra. Bloden rinner ut i förstone starkt, men stannar ändteligen, då bloden ikorpnar, och släpper allenast ut et tunt blekt blodvatten. Ändteligen svälla sidorna af blesuren, de ronna, hetta och värka, en liten feber slår til med någon törst, blesuren suppurerar, hvarpå ronnans, hettans, värken, svulnaden och febern minskas och uphöra: såret fylles med kött, helas, torrkar och lemna et årr efter sig. Uti Blodspottning springer en liten pulsåder, t. e. i lungorna. Öpningen i Pulsådern är en blesure. Sidorna på denna blesuren dragas genom fibrernas spänstighet från hvarandra, blod rinner in i luftgångarna, hvilken uphostas, ändteligen stannar blodspottningen om blesuren är liten. Det som då uphostas, är blekare, slemmen med hvilken luftgångarna altid inuti öfverdrages, blifver likväl ännu däraf färgad. Tages nu strax ej med åderlåtning, kylande medel och diät, behörig præcaution, jag menar, såttes ej kroppen straxt i det tilstånd, at feber ej kan slå til, så

be-

begynner den fläcken i lungorna, hvarest blif-
furen är, at ronna, hetta, tvålla och litet vär-
ka, rykningar komma med därpå följande
lindrig hetta och törst, med et ord: et får
formerar sig uti lungorna, hvilket dageligen
gifver från sig et vahr. Så länge detta med
lätthet hostas up, går det ån an, och skulle
detta får vål låkas, om vi allenast kunde va-
ra så länge utan andedragt, som behöfves til
et annat års läkande. Men som det ej är mö-
jeligt, ty rifves låret dageligen up, blifver
större, gifver mer vahr ifrån sig, hvilket
ändteligen ej alt uphostas, utan en del dra-
ger sig in i blodet, och når det så vida kom-
mit, då hafve vi den tvåra sjukdomen, hvil-
ken vi kalle Lungfot.

Således förmodar jag hafva gifvit tilräcke-
lige skål, hvarföre man i Läkare-konsten bör
grunda sina raisonnemens på vår kropps *me-
chanique*, hvilken Anatomien ocks bör gifva
vid handen, hållt de åro oemotståndelige och
kunna läggas hvar och en för ögonen; måste
fördenkikul af hvar och en *Sette* emottagas
och gillas. Önskeligit vore, at sådana alltid
vore at tilgå. Min önskan är ej fåfång. När
Anatomien hinner til sin fullkomlighet, lä-
ra de ej blifva tvåra at få igen. Imedlertid
och til dets vi hunnit så långt, få vi nöja ocks
med et annat lätt at raisonnera i de fall, dereft
Mechaniske skål åro ej at tilgå. Jag menar, vi
böre gifva *Physiske* orlaker til de ändringar

vi vele förklara, och bestyrka dem med experimenter.

Physiske orfaker fåges vi gifva, när vi föke at göra et Phæmomenon begripeligt genom et annat, som redan är bekant. t. ex. om någon begår vera orfaken därtill, at en kan gå i sömnen; så svarar jag, at hos den som går i sömnen, är en del af Sensorium commune öppen eller vakande, medan resten är sluten eller sover, så at nerverne kunna agera på de musklar, hvilka styra och föra vår kropp, när vi äre vakne. Ingen undrar huru man kan gå när man är vaken, utan anser det som en bekant sak; alltså förklarar jag här en obekant händelse med en, som är bekant. Samma sätt at raisonnera få vi ock nyttja uti praxi. Jag vil med et exempel visa, om icke däruti är äfven en tillräckelig visshet.

En man får en hetlig feber med de Symptomer, som därvid vanlige äro. Det frågas, i hvad tillstånd finnes då dets blod? Jag svarar, at dets blod går för hastigt: Jag märker det af pulsen. Dets blod är för het: Jag visar det med en hand-thermometer. De röda kulorna i dets blod äro för många i proportion emot de seröle och lymphatiska: det synes af blodet, som med åderlåtning tages i et glas, då hvart för sig kan vågas. Jag låger vidare, at blodet är för torr, för tät och för seg, jag menar: imellan blodkulorna är attraction för stark, ja så stark, at om den ej minskas, kan den så tiltaga, at den sjuke dör. Hvad jag
lagt

fagt, bevifar jag med en hop af Medicis anstäl-
te både förloök och observationer, (*) af hvil-
ka jag vet, t. ex. at en man om 45 år fick en
hetsig feber, ådren öppnades på andra dygnet;
13 unce och 2 scrupler blod togos af honom,
ibland hvilket allenast 3 unce, 3 qvintin och
en scrupel gjorde ut serum, så at de röda ku-
lorna voro 3 dubbelt flere, än de vattenaktige,
och var attraction imellan dem så stark, at
det til des utmåtande brukeliga instrumentet
kunde sjunka ner til den 24 graden. På den-
na bröt sjukdomen sig på det 7:de dygnet ge-
nom grumligt vatten och svett.

En annan om 34 år fick hetsig feber, på
5t:e dygnet tappades af honom 12 unce, 1
qvintin och 16 gran blod, hvaraf 2 unce och
15 gran allenast utgjorde serum, alt det öfri-
riga var röd blod, i hvilken attraction eller
segheten var ganska stor, näml. af 56 grader.
Han kom sig dock före på det ellofte och tolf-
te dygnet genom stark svett, grumligt vat-
ten och spottande.

En annan igen fick hetsig feber, men sök-
te ej hielp förrän på 13:de dygnet, då 8 unce
1 qvintin och 16 gran blod aftogos, då det
vattenaktiga af blodet ej var mer än 2 unce
och 22 gran; attraction imellan de röde ku-
lorna var så stark, at den ivarade mot 64
grader. Denne dog ock på 19:de dygnet.

Jag misbrukade Edert tålmod, Mine
Herrar, om jag upräknade flere exempel; al-

B 2

la

(*) Browne Langrish modern Theory and Practice of Physic.

la visa tydeligen, at hvad jag svarat om blodets tillstånd i en hetfig feber, är riktigt. Hittils har jag hulpt mig med *mechaniska* ikål och sådana som falla i ögonen. Men frågas vidare, hvad det är, som i en hetfig feber gör attraction så ganska stark? då vet jag ej at mer gifva någon *mechanisk* orsak, utan nöjer mig med en *Physisk* och säger, at uti dels blod är hetta och för mycket af salt och oljaktige delar, emedan jag af *Physiquen* vet, at sådant öker attraction. Den orsak jag gifvit, styrker jag med experimenter, af hvilka jag allenast vil anföra et af Herr *Langrish* med *urine* anstaldt, på åtkilliga dygn uti en hetfig feber. Jag supponerar, at, det urinen består af, är merendels i följande proportion hos en frik människa, så at då til exempel 2 pund där af destilleras man får

	Unce.	Quint.	Gran.
1:mo Vatten - - -	30.	7.	2.
2:do Flygtigt Salt, - - -	-	2.	18.
3:tio Olja - - - - -	-	-	32.
4:to Caput mortuum före calcination - - - - -	-	4.	17.
5:to - - efter calcination. - - -	-	1.	43.
6:to Sal fixum, - - - - -	-	-	32.

Sjelfva observation och experimenterne äro desse: En ung flicka om 17 år låg uti en hetfig feber. Från 10:de til det 15:de dygnet kunde inter vatten tagas, emedan det gick i fången, undantagandes en gång på 12:te dygnet, vid pass et ikedblad, hvilket var klart som

som et källvatten, då hon ock ytade, samt låg och pläckade. På det 13:de och 14:de dygnet låg hon i en djup sömn. På det 15:de dygnet yrade hon igen, hade ryckningar i Senorne, samt svart och torr tunga. På detta och det följande dygnet togos 8 unce urine, hvilken var til färgen litet mörkare än citron, luktrade starkt och hade midt i glaset en liten sky. När desse uncen destilerades fick man

	Unce.	Quint.	Gran.
1:mo Vatten	7.	5.	-
2:do Flygtigt Salt	-	-	40.
3:tio Olja	-	-	32.
4:to Cap. mortuum före Calcination	-	1.	6.
5:to - - efter Calcination	-	-	21.
6:to Sal fixum	-	-	4.

På 17:de dygnet föll hon om morgonen i liten tvett, och tyktes därpå må något bättre, men det varade ej länge. Hon fick straxt därpå en rysning, och febern tycktes blifva håftigare än förr. Hon yrade hela natten. Yrade ock dagen därpå, som var det 18:de dygnet, med ryckningar i tenorna samt så snäll pulsk, at den knapt kan räknas. Nio unce urine togos på det 17:de och 18:de dygnet, hvaraf 8 destillerades, som gifvo:

	Unce.	Quint.	Gran.
1:mo Vatten	7.	4.	45.
2:do Flygtigt Salt	-	-	48.
3:tio Olja	-	-	34.
4:to Cap. mort. före calcination	-	1.	10.
B 3			5:to

5:te - - - efter calcination - - - 23.

6:to Sal fixum - - - 3.

Vid pås hälften af denna urine togs på 17:de dygnet, då sjukdomen var litet lindrigare. Den urine var röd, skar sig, så at den andra morgonen hade et godt sediment; men den som togs på det 18:de dygnet, skar sig ej. På det 19:de dygnet var åter sjukdomen lindrigare, fastän det ej varade öfver 4 timar, på hvilka hon likvift fick sina sinnen igen, ryckningarna i lenorna uphörde, pulsen var bättre. Hon drack tillräckeligen, brukade et Lavement och fick 2:ne öppningar. Om aftonen kom rykning och feber igen med yra och de förre Symptomata, fastän ej i så hög grad, Dock var natten ganska orolig. På det 20:de dygnet om morgonen fick hon söfva 2 timmar, hvilket vederqvækte hånne, så at ock pulsen gaf efter och var hvarken så hård eller så snabb, som förr. Hon begynte nu få spotta, fastän det låg ut som en fragga. Hullet kändes lenare och mjukare, och urine som togs desse 2 dyggen skar sig samt hade mycket och tjockt sediment. 8 unce där af destillerades, och gäfvo

	Unce.	Quint.	Gran.
1:mo Vatten	7.	3.	32.
2:do Flygtigt Salt	1.		38.
3:tio Olja			53.
4:to Caput mortuum före calcination	1.		12.
5:to Efter calcinat.			26.
6:to Sal fixum.			5½

Nat-

Natten efter 20:de dygnet sof hon väl. Morgonen efter var hon munter, men än ej fri från febern. Hon var dock både den och den följande dagen bättre, spottade mycket, hade en liten dåfvenhet, och mycket sediment i urine. Af den som togs på det 21:sta och 22:dra dygnet sedan den blifvit blandad och lqvalpad, destillerades åter 8 unce, som gofvo:

	Unce.	Quint.	Gran.
1:mo Vatten	-	7.	3. - 10.
2:do Flygtigt Salt	-	-	1. - 42.
3:tio Olja	-	-	1. - 8.
4:to Caput mort. före Cal-			
cination	-	-	54.
5:to - - efter calcin.	-	-	29.
6:to Sal fixum	-	-	4.

Sjukdomen hölt uti, at bryta sig det 23 och 24:de dygnet genom svett, spottande och tjock urine. Hon sof väl och hade icke at klaga öfver mer än matthet. 8 unce af den urine, som togs desse 2 dygnen, destillerades och gafvo

	Unce.	Quint.	Gran.
1:mo Vatten	-	7.	4. - 5.
2:do Flygtigt Salt	-	-	1. - 15.
3:tio Olja	-	-	56.
4:to Caput mort. före Cal-			
cination	-	-	58.
5:to - - efter calcinat.	-	-	26.
6:to Sal fixum	-	-	3.

Jämföres desse försöken med hvarandra, så bevisa de tydeligen hvad jag sagt. Ty under

der det febern var starkast, blefvo de falt- och oljaktiga delar qvare i blodet; men så snart de begynte gå bårt med urinen, så begynte ock sjukdomen at lägga sig, så at ändteligen då crisis ikedde, urinen innehölt mer än dubbelt så mycket af nämde falt- och oljaktige delar. Härat förstå vi ock, hvarföre vi äre så måne om, at vatnet skal uti Febrar skåra sig, och gifva ymnigt sediment. Ja, vi finne ock härat orsaken til en gammal observation, som lærer oss, at om en, som har feber, och då den hunnit til sin högd (statum) kastat grumligt, oförmodeligen kastar klart och blekt vatten, den samma då måtte begynna at yra. De falt och oljaktiga delarna, som hade begynt at skilja sig ifrån blodet, blifva då qvarhållne, öka med sitt äggande (suo stimulo) febern, och angripa de ställen af vår kropp där han är sensiblast, jag menar hjernan, och åstadkommer således yra. At rationemeter är riktigt, bevisar jag med et par åfven af Herr *Langrisb* anstaldte försök.

En yngling hade herfig feber, desv vatten blef på 6:te dygnet ganika blekt, hvarpå straxt fölgde yra, och sträcksenorna begynte ryckas. 8 unce af detta vatnet destillerades och gifvo

	Unce.	Qvint.	Gran.
1:mo Vatten	-	-	-
2:do Flygtigt Salt	7.	5.	48.
3:tio Olja	-	-	12.
4:to Cap. mort. före calcin.	-	-	19.
			44.
			5:to

	Unce.	Qvint.	Gran.
5:to efter calcination	-	-	23.
6:o Sel fixum	-	-	2 $\frac{1}{2}$

På det 10:de dygnet begynte han åter kasta grumligt vatten, som hade et ymnigt hvitt sediment och blef därefter bättre. 8 unce af detta vatnet destillerades, då man fick

	Unce.	Qvint.	Gran.
1:mo Vatten	7.	3.	33.
2:do Flygtigt Salt	-	I.	45.
3:tio Olja	-	I.	6.
4:to Cap. mort. före calc.	-	-	48.
5:to Cap. mort. efter calc.	-	-	22.
6:to Sal fixum.	-	-	6.

Här se vi ögonlikenligen, at det bleka vatnet bodade yra och ryckande i sträckfenorna, emedan de salt- och oljaktiga delarna blefvo kvar i blodet; ty af det bleka vatnet fick man ej genom destillation mer än 12 gran flygtigt salt och 19 gran olja. Men så snart vatnet åter blef grumligt, fick man af äfven så många unce et helt qvintin och 45 gran salt, samt 1 qvintin och 6 gran olja, hvarigenom feber-materien gick sin väg och med hånne febern.

Desse få anförde exempel förmodar jag låra vara öfvertygande nog til at visa, at man i Medicinen kan erhålla tillräckelig visshet, emån *mechaniske* ikål tryta, om man allenast är i stånd at gifva *Physiske*, och kan sedan styrka dem med experimenter, och vore önskeligt, at man hade tillräckeligt förråd af vis-

sa och bekanta Phænomenis, samt at flere experimenter voro gjorde med vår kropps så fasta, som flytande delar, icke allenast på friskt folk, utan ock i åtkillige sjukdomar. Jag är vis på, at vi då skulle vara i stånd til at uplösa mångfaldiga Problemer, vid hvilka vi nu måtte tilstå vår oförmögenhet. Den som använder någon tid vid lången hos sjukt folk, har tilfalle at se huru mycket som sker, hvar til han hvarken kan gifva *mechaniska* eller *Physicaliska* raisoner, och det är just i sådane mål där en Medicus aldraminft behöfver taga parti. Där får han tydeligast se, huru väl han gör, om han glömmet alla hypotheser, styrer sin imagination och simpelt men troget upreknar alt hvad han märker ike. Kunskafer, som ån tryta ofs, tiden och efterverlden låra en gång åfven i dessa mål gifva oss tilräckeligt ljus. Hade alla Medici, som lefvat ifrån *Hippocratis* tid velat så styra sit begär at raisonnera, som han och *Sydenham* med några flere gjort, och såsom de, lemnat sina efterkommande trogne och fullkomlige observationer, visserligen hade Medicinen hunnit ån en gång så långt, som hon gjort.

Det är undran vårdt, at vi, vid de måste nu förekommande sjukdomar, kunne utur *Hippocratis* skrifter, om vi annars åre väl hemma i dem, få underrättelse om, på hvad sätt de sjuke hafva sig dygn ifrån dygn, samt hvad nästan hvar och et tecken, som under sjukdomen yppat sig, betyder. Således

des tilstår den vårda D:r *van Swieten*, at han i en och samma sjukdom 2 gånger slog felt, det han likvift kunnat undgå, om han påmint sig söka råd i *Hippocratis* skrifter. Han hade, nämligen i håll och styng, at iköta en ung stark man, på hvilken sjukdomen tyktes lägga sig, sedan ådern 2:ne gånger blifvit öpnad. Natten imellan det 5:te och 6:te dygnet var ganiska svår, men på 6:te dygnet gick vatnet i stor myckenhet och med lätthet, fkar sig straxt, och hade ymnigt sediment. Natten därpå var så lindrig, at *van Swieten* mente, det sjukdomen därmed ikulle gå öfver. På den 7:de dagen fick den sjuka stark näseblod, hvarpå febern mycket lade sig, så at *van Swieten* nu var vis på, at sjukdomen var öfver. Men på det 8:de dygnet kände den sjuka en matthet i länderna och fans ej vara aldeles feber-fri. På det 10:de dygnet kände han där någon dåfven värk, och då den steg up, haltade han på högra sidan. På 11:te dygnet kände han någon värk i högra luumfken, haltade alt på högra sidan, när han steg up, men när han låg, hade han ingen svårighet vid at röra det högra benet. Febern var bårta, och han mådde i öfrigt väl. Herr *van Swieten* lade altså, at den sjuke får en böld vid höftleden. Men på det 20:de dygnet begynner den sjuke kasta et vatten, som straxt fkar sig, och hade en myckenhet hvitt godt sediment, hvarpå ofvannämde värk genast minskades. Två dagar därefter var vatnet klart,
 då

då värken åter infant sig, men gick straxt öfver, så snart vatnet igen blef grumligt. De 2 felen, som denne upriktige Läkaren tilstår sig här hafva begått, bestå först häruti, at han antåg det ymniga vatnet, som gick på det 6:te dygnet och nåsebloden, som kom på det 7 de, för en tilräckelig crisis, hvilket det dock ej var. Det 2:dra felet är, at han sade det den sjuke skulle få en böld vid höftleden, som dock ej lkedde. Af *Hippocratis* på flere ställen gjorde påminnelser, låger han, hade jag bordt veta, at på det 6:te dygnet lke sållan eller aldrig några crises, som äro tilförlitelige och tilräckelige til at häfva någon sjukdom, samt at det, som efter en crisis blifver kvar i kroppen, plågar ofta göra, at man faller in igen; alltså hade jag ej bordt i otid göra den sjuke låker, i tynnerhet, som jag på det 8:de dygnet hörde honom klaga öfver matt-
het i lånderna, och fant honom ån ej feberfri. Bölden i höftleden hade han ej bordt så viist såja förut. Nog är fant, at *Hippocrates* låger på et ställe, at där blifver en böld, hvarest den sjuke känner någon värk, sedan han begynner at komma sig före; men han låger, ock på et annat ställe, at de, som man förmodar få en böld, slippa den, i fall de komma at kasta ymnigt vatten med tjockt och hvitt sediment uti.

Jag anförer icke detta exempel, i tanka, at härigenom recommendera *Hippocratis* skrifter, de recommendera sig nog sjelfva och haf-

va den lyckan at ingen Secte är, som icke beropar sig på dem; utan på det jag må visa huru vi skole skicka oss i sådane mål, hvarest vi icke hafva den minsta grund til at raisonnera, nämligen, at vi då blott böra hålla oss vid facta, och beropa oss på observationer, men sådane, som äro til at lita på. Ty huru kunde någon människa här hafva vetat förut, at de crites, som ske på 6:te dagen, gärna äro otillräckelige, om icke en långlig förfarenhet lär det? Ej eller kunde man veta annat, än at denne sjuke borde få en böld vid höftleden, om *Hippocrates* ej flete gångor sedt, at den undgås genom ymnigt grumligt vattens flytande.

Det har varit en stor tråta ibland Medici, om uti en enda del af vår kropp ikulle kunna gifvas feber, utan at resten af vår kropp därvid skulle lida, eller, utan at den febern ikulle röja sig i pulsen. Saken kar såfångt vis blifvit än på et, än på et annat sätt, men alltid med raisonnemens, afgjord, då likviist förfarenheten hade bordt vara den enda domaren. Jag vil häruti icke endast beropa mig på min förfarenhet, såstän jag sedt 2:ne, som haft den ena annandags och den andra hvardags fråsan endast i fötterna, utan at den minsta ändring därpå kändes under Paroxysmis uti pulsen. Den förra slapp ej sin feber förrän han måtte bruka Chinchina Barken, den senare behöfde den ej. Ja, jag vet en Fru, som hvarannan dag på vissa timmar hade en falsklig

lig hetta och värk i sina ögon, utan at pulsen där under gaf tecken til feber. Hon blef icke des mindre genom Chinchina barken botad. Herr D:r *van Swieten* har hårom en observation, som gör fullkomligt utslag i saken. En medelåldrig, annars frisk och stark man, fick hvar dag på samma timma en svår värk på det stället öfver vänstra ögat, hvarest nervus ophtalmicus går ut. Därpå begynte vänstra ögat ronna och rinna, och åndteligen tycktes honom, at ögat ville tryckas utur skallen, som gjorde honom ganska svår värk. Efter några timmar var alt detta onda öfver, och ögat helt friskt. Ådren vardt öpnad, kylande laxer-medel brukades, blindkopper fattes i nacken och spankt fluge plåster nyttjades. Men alt förgåfves. På det han måtte få reda på denna underliga och ovanliga sjukdomen, blef D:r *van Swieten* en gång hos den sjuke under den tiden paroxysmen skulle komma, och fant, at alt förhölt sig som den sjuke det berättat; men då han på vanligt ställe kände på pulsen, fant han däri ingen ändring. Den sjuke påminte, at han under paroxysmen kände uti den inre ögnevråen et starkt bultrande. *Van Swieten* kände fördeniskul med et finger på pulsådren, som kallas arteria angularis, uti den sjuka ögnevråen, och med andra handen på pulsen vid handlofven, och fant tydeligen, at pulsen i ögnevråen gick både fortare och starkare, än den vid handen; slöt fördeniskul, at den sjuke allenast vid vänstra ögat hade

de en intermittent feber, den han ock straxt med Chinchina barken lyckeligen borade.

Jag påminner mig hos den Inabbe *Doct. Hinr. van Heer* hafva låst en Historia om en hederlig man, som låg i hetlig feber, och då vatnet ej ville gå på 6:te dygnet, samt en ryfning fölgde därpå, rådgjorde dets 3:ne Medici huru de skulle få vatnet igen i gång, samt förefkretvo nu och de följande dagarna en hop drifvande medel. Detta berättade de för *Doct. van Heer*, som af en händelse råkade dem, då de ån stodo utan för den sjukas port. Han värnade dem, och bad dem slå efter hvad *Hippocrates* anmärkt om en sådan händelse. De logo åt hans råd. Urine-drifvande medel fortlattes, men vatnet kom dock ej i gång, utan den sjuke begynner på det 7:de dygnet at yra. På det 9:de dygnet blifver äfven *Doct. van Heer* ditkallad, och då han fick höra hvad man gjordt, och såg at tungan var torr, svart och sprucken, samt kände at pulsen var darrande, och lika som i vågor, lade han strax, at den sjuke ej står at rädda, utan får innan kårt convulsioner och dör därpå, som ock skedde vid slutet af 11:te dygnet. Här kostade de 3 förra Doctorernas otidiga raisonnemens den sjuke lifvet, hvilket, i fall de velat rådfråga observatorer, hade efter all sannolikhet kunnat räddas. Ty *Hippocrates* har redan anmärkt, at då vatnet emot et dygn på hvilket sjukdomen plågar bryta sig, minikas och afstannar, och därpå föl-

jer rysning, plågar sjukdomen, dygnet därpå, bryta sig genom en stark svett, hvilket ock här hade ikedt, om man velat följa observationer och lemnat, at hindra en så nyttig crisis med urin drifvande medel.

En enda sådan händelte borde låra oss, at ej raisonnera där vi ingen grund hafve at gå uppå: den visar oss huru oumgångeligt det är, at hafva låst i synnerhet de gamlas Skrifter, som gjort trogna observationer. Men hvarföre böre vi stanna där de uphördt? Måge vi ej gå längre? Kan Naturen mer dölja sig för oss, än han gjordt för dem? Sannerligen om våre omständigheter tillåto det, och vi kunde hafva vår föda, utan at behöfva på en tid iköta flere sjuke, tror jag, at vi vid hvar och en skulle uptäcka något nytt, eller åtminstone skaffa full visshet i mål, som vi nu gisfe til, Jag vil ej tala om hvad godt *Sydenham* med sit trånga och trogna observerande gjort, med hvilket han mycket ökt vår vetenskap. Jag vil allenast nämna de undervärda påfund, som nyligen ikedt i *Spanien*, uti konsten, at förut låja sjukdomars crises. Desse öfvergå vida alt hvad vi hittils därom vetat. *Doct. Franciscus Solano de Luque* begynte redan år 1707, at som Student, under *Doct. Joseph Pablo*, practicera Medicin. Han märkte straxt hos åtkillige sjuka, under det han kände på pulsen, at pulsådren då den vidgades, gjorde under et puls-slag 2 stötter. (*Puls. dicrotas eller reciliens*) mot des finger

ger innan den igen drog sig tilhopa. Frågade fördenkskul sin låre-måltare hvad det månde betyda? men fick til svars, at han ej borde bry sig med sådant lapperi. Han tänkte ej fördenkskul ej mer därpå, förrän han fick se af de dageligen til D:r *Pablo* inkommande relationer om de sjuke, at desse, på hvilka den unga *Solano* hade kändt den underliga pulsen, hade fått nåseblod. Detta upmuntrade honom, at vidare observera hvad sammanhang nåseblod och en sådan puls kunde hafva. Den första sjuke, på hvilken han därnäst kände en sådan puls, var en ung man om 22 år. Denne låg i en hetfig feber. Så snart Herr *Solano* kände den förenämde pulsen, beslöt han, at från kl. 5 om morgonen sitta hos den sjuke i et sittande til 6 om aftonen, då den sjuke fick nåseblod, som då och då uphörde, men varade vid pafs $1\frac{1}{2}$ timma, på hvilken tid han ungefär miste 6 unce blod. Ifrån det blodet begynte flyta, och til dess den stannade, kunde icke vår nya observator taga handen ifrån pulsen, och märkte, at som nåsebloden minskades, så blef ock pulsen mindre full och mindre hastig, och de ofvannämde bägge stötter i et puls-slag blefvo mindre och nästan omärkelige, men begynte åter at höja sig, samt de dubble stötarna blefvo igen tydelige, något förrän hvar gång nåsan igen begynte blöda, så at hvar gång han kände, at de dubble stötarna begynte, visste han, at nåsebloden skulle komma. Som den sjuke genom denna

crisis kom til full helta, glädde sig Herr *Solano* otroligen, i tynnerhet, som han efter några dagar hade tillfälle at göra en dylik observation, med den ikilnad, at nåsebloden var litet mindre, och at den andra stöten i pulsådren hos denne var svagare än den förste, hvaraf han fick första anledningen til at säga förut huru stark nåsebloden skal blifva. Det skulle falla för vidlyftigt at berätta, huru han genom ganska trågit observerande så ökte denna sin kunskap, at han ändteligen kunde säga med visshet förut, icke allenast när nåsebloden skulle komma, samt om den skulle blifva liten, stark eller medelmåttig, utan ock igenom hvilken nåsebor bloden skulle rinna. Ty komma sådana dubbla stötar i et pulsflag vid hvar 30:de puls, så kommer nåsebloden efter 4:de dagen. Kännes de vid hvar 16:de puls, så kommer den efter 3:dje dagen. Märkas de vid hvar 8:de puls, så blöder näsan efter 2 dagar eller 2 och $\frac{1}{2}$, men kännes de tätare, så blöder den inom dygnet. Stöter pulsådren ganska inålt på fingren, och den andra stöten följer ganska hastigt på den förra, så springer näsan up i det samma. Skulle man då ej strax få se bloden, så vilar den sig, om man allenast brukar nåsduk. Åro bägge stöterna lika starka, så blifver nåsebloden medelmåttig. År den andra stöten starkare, så blifver den stark; men år den andra stöten svagare än den förra, så blifver nåsebloden liten. Blifver sjukdomen härigenom på en gång häfven, så märkes ej
mer

mer en sådan puls; men fortfar den eller kommer igen, så har man at förvånta en ny crisis genom nåseblod. Är en sådan puls mer märkelig vid den ena handlofven, än vid den andra, så brister merendels nåseboren i blod, som är på den sidan, hvarest nämde puls är märkeligast.

Sådan och dylik oförmodeligen genom trågit observerande vunnen nyttig kunskap, upmuntrade honom, at alt vidare fortfara, Han hade lust och tolamod. Lyckan gjorde ock, at sådana casus ofta förekommo, af hvilka han kunde både stadfästa och öka sin kunskap. Uti *Hospitalet del Refugio* fick han en patient, som hade hetlig feber, på hvilken pulsen begynte intermittera ibland hvart 7:de och ibland hvart 8:de pulsflag. Hvilket, som sjukdowen annars var håstig, D:r *Solano* anslåg för et dödstecken. Han ville sjelf se utgången, gaf inga medicamenter, utan satt hos den sjuke hela den 3:dje dagen och halfva den 4:de. Hvarpå den sjuke, som hade et fabeligt qual och starka ref, får en stark diarrhée. *Solano* kom straxt til den sjuke igen, känner på dets puls och finner, at den uphörer vid hvart annat pulsflag, dröjer hos honom i 12 timmar och märker ändteligen, at som diarrhéen tiltog, så minskades ock pulsens uphöjande, til dets den sjuke, genom denna evacuation, blef fullteligen til heltan återstald, då ock pulsen var som den borde. Hela året 1707 fortsatte han sina observationer och äfven sedermera alt til 1738, då

han dog; men 1708 hade han första gången tillfälle til at nyttja sina observationer til sin egen fromma. Herr D:r *Don Francisco del Castillo* föll i *Granada* uti en hetlig feber. Sjukdomen var håftig och skulle botas af 3 mycket berömde Doctorer där å orten. På 6:re dygnet märkte de, at pulsen uphörde hvar 3:dje slag, hvarpå de gifvo tilkänna, at den sjuke ej stod til at rädda. Unga *Solano* begär tillstånd at låja sin tanka, och då det vardt tillåtit, förlåkrar han, at den sjuke ej dör, utan lade, at des sjukdom bryter sig genom en diarrhée. Des utlaga agrades ej, consultation afbröts, och den sjukas familie lemnades i mycken oro och ångslan. Samma afton kläckan 8 får den sjuke en ikräckelig plåga i underlifvet, i synnerhet öfver isbeten och ropar efter hjelp. En af Doctorerne hämtades i ögnablecket, hvilken lät smörja lifvet med hvit lilje-olja. Plågan tog icke des mindre så til, at den sjuke af ångslan sprang up ur fången i en vrå i Kammaren. De som vore til hands, blefvo mycket håpne häröfver; men när de kommo til honom, sågo de, at han hade kastat en myckenhet tjock och svart urine, samt at han haft 2 eller 3 öppningar. Den sjuke gick helt stilla i sin fång igen, sof hela natten, och var dagen efter fri ifrån sin feber. Detta lade grunden til denna unga Doctors lycka, och kom han härigenom i mycket rop, samt vann en af de förr omtalte Doctors vänskap. (*)

Jag

(*) Nihell of the pulse,

Jag drifvar mig icke längre uppehålla Eder, Mine Herrar, med torra berättelser om hvad flere nyttige laker både han och andra Medici nu i nyare tider endast genom observerande uptåkt. Det enda får jag nämna, at om vi lägge därtill hvad *Hippocrates* anteknat, och vi hafve en sjuk, den vi stadigt från sjukdomens begynnelse få och kunne upvakta, så äre vi mått i stånd, at icke allenast säga förut, på hvad sätt sjukdomen skal bryta sig, utan vi kunne ock utnämna därtill tid och stund. Måne vi någonsin skole hinna til en sådan visshet i alla sjukdomar? Sakerligen. Genom trågit observerande måtte det kunna ske. Om någon för 4000 år sedan, då människorna sågo Solen än gå up på et ställe, än på et annat: på den ena årstiden vara länge, och på den andra kårt tid öfver vår Horizont: på det ena stället visa sig ganika länge och på det andra blifva länge bårta, när de sågo Månen visa sig än i en, än i en annan skapnad: gå up på et ställe i dag och få dagar därefter på et annat, samt kårt därefter aldeles icke synas. Den ena gången hafva en fullkomlig klarhet, men på en handvåning öfverhöljas med mörker: än blifva bårta, än visa sig, stundom före Solen, stundom efter, än när intil hånne, än långt ifrån, jämte 1000de andra förändringar: när de sågo Planeternas många omkiften, förändringar och olika ställningar: Fixstjernornas antal och ordning; om någon låger jag, då man icke egde annan

kunskap härom, hade vågat sig säga, det alla desse oändelige omkiften kunde föras under vissa regler, så at vi ikulle kunna begripa de lagar, efter hvilka deras rörelse sig rättar, beskaffenheten af deras omkretsar, deras ställningar, och huru långt de yoro så väl från oss, som fins imellan, eller at vi ikulle kunna säga förut, när de ikola gå up och neder, när de skulle stå stilla eller gå tillbaka, när de skulle vita sig helt och hållit, eller allenast til någon del; eller det, som än mer är, om någon ikulle hafva understätt sig at säga, at vi omsider ikulle förstå orsakerna til alla desse mångfaldige rörelser och phänomener; den hade man haft ganska stor tvårighet vid at tro. Likvisst har alt detta, som bekant är, blifvit upståkt i vår tid, endast därigenom, at man gått rätta vägen, så at hvar och en ökt och fullfölgt sin företrädares observationer, til dess man fått tillräckeligt förråd därpå. Hårtill har man sedan lämpat vetenskapen om quantiteter och således bragt Astronomien til en stor fullkomlighet.

Hade Medicinen som ock tilbörigt varit, under halfva den tiden som förelupit sedan *Hippocratis* död, på detta sättet blifvit ikött och vårdad, kan jag tryggt säga, at den redan egt samma visshet och fullkomlighet (*). Vål är visst, at Medicinen är vidlöftigare än Astronomien; men vi hafve ock flere tillfällen, än Astronomi, at uphjälp på vår konst; vi kunne

(*) Cheyne on Fevers.

re öppna lefvande djur, vi kunne på dem göra otaliga försök. Vi kunne, när de äro sjuka, fresta allahanda medicamenter på dem. Til ex. Då hundar hafva fallande-toten, försök kom då de så kallade antepileptica Har icke *Doct. James* på sådant sätt upstått, at *quicksilver* är i *Hydrophobia* et snart sagt souveraint medel både för människor och för hundar? De af ois, som ej hafva lust härmed, kunde göra observationer på sig sjelfva, som *Sanctorius a Sanctorio*, *Keill*, *Doddart*, de *Gorter* med flere gjort, och då de sjukna, utförligen beskrifva hvad de utstått, och huru de hulpt sig. Tänken, om vi hade stort förråd af Historier om sjukdomar, som *Medici* sjelfva gått igenom, och så noggrant beskrifvit! Hvem har gifvit bättre underrättelse om andetåppa, än *Doct. Floyer*, som sjelf var plågad därpå? Har någon skrifvit bättre om lungtot, än *Doct. Bennet*, som sjelf hade den sjukna? Har någon skrifvit så goda påminnelser om podager, som *Sydenham*, hvilken sjelf var *Podagricus*? *Rammazzini* lög sjelf i släckfeber, ikref ock sedan väl därom. *Cheyne* hade mjältjukan, har ock därom gifvit de bästa lärdomar. *Jurin* hade Sten och berättar huru han slapp den. Likaså *Doct. Laurembergius*. *Hartley* har sjelf Stenplågan, har ock därför mycket förbättrat *Madame Stephens* Sten-cur. *Monro* hade hals-tåppa. Kan den af någon bättre beskrifvas, än han gjort. Et ymnigt förråd af sådane obser-

variationer skulle utan all tvifvel snart bringa Medicinen til sin högd.

Låtom oss fördenkul, hvilka Guds förfyn fatt til Läkare, icke vänta på det, som befrämjar tilväxten af alla andra konstler och vetenskaper. Låtom dels egit värde, dels nytta och vår egen lärgirighet upmuntra oss. Gripom verket an med förenade händer. Ingen tvärighet bör afkräcka oss. Tid och tålmod öfvervinner alt. Lednöm ej, fastän vår vetenskap är litet ansedd. De äro få, som fått rätt pris på hvar och en vetenskap. De äro få, som hafva rätt begrep om Medicinen. Få tänka på dels nytta längre, än de äro sjuke. Sådant alt bör icke hindra oss i vårt välmänta upfat. Tiden och utgången skaffar oss rätt. *Æsculapius* botade *Hippolite*, *Theseæ* Son. *Podalirius* Konung *Damathi* dotter. *Democides* Konungen *Darius* och *Drottningen* *Atossa*. *Philippus* halp *Alexander* den *Storre*. *Erasistratus* botade *Antiochi*, *Seleuci* Sons, sjukdom, *Antonius* *Masa* bragte *Kejsaren* *Augustus* til hälsan igen; *Galenus* uppehölt både hälsan och lifvet på *Marcus* *Anrelius*. *Fernelii* förtjänster i Frankrike äro allmänt bekante. *Doct. Douckers* har vist, at af de otaliga han hade at sköta i fläckteber uti *Cöln* från år 1672 til 1674, förutan 5, alla kommo til hettan. *Doct. Glass*, at af 100de, som han i en dylik feber hade för några år sedan at bota, allenast 3 med dö-

döden afgått. När vi framte sådana prof, så lærer man alltid lämna oss både sin kärlek, och sätta på vårt arbete et förtjent värde. Jag säger icke utan orsak, et förtjent värde; ty en belöning kan oss lätteligen vederfaras, som mer kan tillskrifvas lyckan, än vår förtjenst. Det samma har jag med egen försarenhet pröfvat, och skulle jag tala om de mångfaldige nådetecken, hvilka mig af *Hans Kongl. Maj:t* och *Deras Kongl. Högheter* vederfarne äro, och nu ärligen vederfaras, om icke et blygsamt stillatigande mera utmärkte min underdåniga erkänsla, än magra och otillräckeliga ord.

J, Mine Herrar, som af egen ådelmodighet upoffren Eder tid och möda på vetenskapers upkomst och tilväxt, om Eder benägna förlorg uti detta mål, gör jag mig aldeles förskrad, och på Edra samveten lägger jag, om Läkare-konsten hos oss icke vårdas och tilltager. J kunnen med Edra råd tkaffa många nyttiga inrättningar i gång, som til des upkomst äro oumgångelige.

Hvar och en vet hvad J kunnat uträtta til *Botaniquens* tilväxt; hvarföre skulle J då icke vela uphjelpa den nyttigaste af alla vetenskaper, och som gifver et land sin största styrka? De af Eder, som med råd böjen deras Sinnen, som magt hafva, kunna så begå, at hemligt hållne och vissa pröfvade medel ej dö bårt med deras upfinnare.

Hvad skräda är icke, at salig Landshöfdingen *Hjärne* dog bårt med såkre medel mot

convulsiviske sjukdomar. At salig *Lindeli-
us* dog, utan at någon lärde af honom, huru
han så vist kunde såja förut en hop sjukdo-
mars öden. At *Doct. Kortholt* dog med sin
konst, at bota kräftan, hvarpå han i så många
vitnens närvaro gjorde så öfvertygande prof.
At den namnkunnige *Dippel* dog med sin
konst, at lösa Sten, den man vist vet, åtmin-
stone ibland, lyckades. (*) Har icke den årlig-
ge Professor *Joan Heur. Schulze* sett fistlar
botas utan skärande, och en genom Rolen bårt-
skämd och nästan bårtfrätt fot, den man vil-
le aflåga, blott med lindrige invärtes medel
fulleligen läkas? Både han och de, som för-
rättade curen, äro redan döde, och konsten
med dem. En berömd *Doct. i Schveits* kan
nu med lätthet fördrifva den svåra Binnike-
masken, och har därpå i mangas närvaro gjort
lyckeliga prof på 26 personer. Gud låte ej
konsten med honom läggas under jorden!
Med er enda Bref, eller er enda ord til Dem,
som styra våra Academier, kunnen J förmå,
at där oftare kunde hållas Anatomier, som
nu, så länge ingen Professor bestås, och af brist
på cadavera ej kan ske. Kunde icke oäkta
barn, som dö, äfven så väl här, som i andra
länder, lemnas til Anatomie-Salar? Hvarför
re skal Uptala och Åbo Academie vara de en-
daste, vid hvilka skal saknas Professor, då
likvist vid alla andra utländske Universiteter
bestås både Professor, instrumenter, ja, all
kostnad, som vid en Anatomie bör göras?

(*) Se Comm. L. Norimb. T. I. p. 180.

Man

Man ledsnar vid at stadiggt gråfva i döda lik, om de ån stodo til at få, hvilket *Doct. Morgagnis*, *D. Douglasses* och *D. Lieberkühns* exempel nogsamnt intyga. Detsutan år ganska mycket, som vid offentelige Anatomier ej i hast kan vilas, utan fordrar stor tid innan det kan lå tillagas, at det kan läggas hvar och en långirig för ögonen. Därföre har man vid andra Academier et stort förråd af Anatomiske præparata. Vi hafve en liten början i Upsala, Borde den ej ökas? år det ej skada, at *Doct. Lieberkühns*, *Nichols* och fleres makalösa præparata skola skingras? Skulle de ej pryda Uplala Universitet? den nyttan de gjorde i Medicinen betalade snart, hvad de kosta. J skulle, Mine Herrar, med en enda föreställning snart uträtta, at vid våra Academier inrättades Chymiska Laboratorier. Om de ej hade annan nytta, så vore den allena tilräckelig, at en ibland de minst värdade vetenskaper, som höra til Medicine, jag menar den angelägna Chymia Pharmaceutica kunde upodlas, och bringas i forme af vetenskap, då den nu merendels skötes som et handtverk. Mine Herrar, åro sjukhus vid Academier ej oumgångelige? Jag vet väl, at grå hår och läkare-vett ej altid följas åt. Vi förtro ois dock icke gärna åt dem, som nys komma från Academier fulle med mycken theorie, innan de några år utöfvat sin vetenskap. Uti et litet, men väl inrättadt Nosocomium, skulle de, som studera i Medicinen, dageligen kunna se sjuka, låra at igenkänna sjukdo.

domar, få reda på deras art, på medicamenters verkan, se huru sjukdomar botas, pröfva nya kraftiga medicamenter, försöka huru talet af hittils obotliga krämpor må kunna minskas, öppna dem som dö af någon ovanlig sjukdom, och hålla öfver alt en riktig Journal. Sannerligen kan man icke därigenom ikaffa sig mycken förtarenhet och få vårda ikatter, som de där i fordna tider hängdes i Guda-Templen.

Härtill är ock genom vår Cancellers myndighet en början gjord i Upsala, hvilket jag med ikål kan räkna ibland de öfrige store förtjenster, som göra Dels namn uti den lärda världen, och enkannerligen ibland ois vid Academien odödeligt. Dels lifstid förlängden *Högste*, och göra den för Honom så behagelig, som den är för Academien nyttig och angelägen, och då lefver jag i det hopp, at nästkommande år få se denna inrättningen fullbordad. J tröttnen vid at höra mina förslag, Mine Herrar; men jag behöfver allenast nämna dem. Edert nit för det allmänna bästa, gör mig vils om, at J få begån, at de ej blifva blotte förslag. Får jag ännu nämna 2:ne omständigheter, hvilka mig tyckes vara oumgångelige, så vid våra Academier, som i store Städerna, näml. först, at Medicinska Bibliotheker där inrättades, til hvilka Medici hade fri tilgång. För det andra, at de hade frihet, at hålla alla slags i Europa utkommande Medicinske Journaler. De släste af ois tjena
ob utan

utan lön. De, som hafva lön, måtte dock se sig väl före, om de skola hafva dageligt Bröd. Vi hafve altå ondt före at lägga ois til Bibliotheker, och at hålla Journaler. Däruti sticka stora penningar. Dock är nödigt för ois at låsa, och dageligen öka vår kunskap. Ois är nödigt, at veta hvad andra uptåkt, och dageligen uptåcka. Hvad sjukdomar, som varit tid efter annan gångbare, och huru de blifvit botade, på det vi i dylike fall måge kunna tjena våra Landsmän. Sörjen, Mine Herrar, därför, at alt sådant blifver verkstådt och skyllen sedan vår tröghet och förlumelle, däreft Jej snart finnen i Sverige om icke en *Hippocrates*, *Galenus* och *Boerhaave*, dock en *Aretæus Cappadox*, en *Celsus*, *Oegineta*, *Ætius*, *Trallianus*, *Oribasius*, *Cælius Aurelianus*, *Capivaccius*, *Mercurialis*, *Platerus*, *Piso*, *Linacre*, *Hollerius*, *Duretus*, *Ballonius*, *Jacotius*, *Alpinus*, *Fernelius*, *Lommius*, *Morton*, *Heurnius*, *Sydenham*, *Harris*, *Forestus*, *Bellini*, *Pitcarn*, *Bagliv*, *Freind*, *Screta*, *Wepfer*, *Lancisius*, *Torti*, *Hoffman* och dylike.

Jag finner, men för sent, at jag misbrukat Edert tolamod, Mine Herrar, ämnet har fordrat någon vidlyfthet, och kan Eder vettgirughet och mogna kunskap fåtta det uti en fullkomligare dag.

Det återstår mig allenast, at afgifva förteckningar uppå de mål och årender, som under mitt *Præsidium* förefallit, och tillika med dem

öfverlämna Syflan uti en Vårdigares händer, hvilken med den nytta och allmänna låford tjenar sin Konung och Fädernesland, at hvart år, ja hvar dag är teknad med en ny förtjenst; och nya vedermålen af dets sållsynta förfarenhet och öfrige berömvärda Egenkaper. Det hopp, som Academien fäster vid det i dag gjorde val, vittnar om dem, och fatte jag hvarken på dem eller et så hederligt och öfvertygande bevis sit rätta värde, om jag tiltrodde mig at dem afkildra.

Jag sluter med hvad jag är sinnad at sluta mina dagar, enär jag framgår för Eder en vördsam och upriktig erkänsla för det kraftiga understöd, hvilket J mig under denna tiden lemnat. Vid Eder möda och arbete löken J, Mine Herrar, ingen annan belöning, än denna Academiens tilväxt och förkofring, och i gemen Edert kåra Fäderneslands välgång. Den samma är uti Edert sinne den förnämsta och enkildte affigter varda af Eder med förakt anfedde. Et så låfvärdigt och oväldugt förhållande skal jag så uti vårt Samfund, som vid andra mig updrage kall och förrättningar söka at efterfölja, och därmed vet jag mig kunna bibehålla Eder olkattbara ynnest, vänskap och förtroende.

SVAR,

S V A R,

Gifvet å

KONGL. VETENSK. ACADEMIENS

Vågnar,

Af

DESS SECRETERARE

PEHR ELVIUS.

MIN HERRE!

Både vi ej annan anledning, at öf-
 vertyga oss, det invårtas bygg-
 naden af vår kropp måste va-
 ra ganska konstlig, och driften
 för dess rörelser öfvermåttan
 förborgad; så vore det nog,
 om vi betraktade de mångfaldiga arbeten,
 som stora män, i alla tider, uppå dess un-
 dersökning användt. Huru viktiga skäl
 och nära rörande hafva de icke äfven haft,
 at därutinnan gripa sig an?

Det är icke utan, at den ena har, kan
 ske, varit alt för drifsig, at vandra öfver
 et så slipprigt och vidsträckt fält, där dess
 mål lätteligen blifvit förvilladt af falska
 kän-

känningar, då en annan däremot varit så mycket varsammare, af fruktan, at i hvart ögnableck förlora sin väg och likasom med sigt-glas för ögat och staf i handen, endast uppehållit sig med at se och känna de närmaste stegen. Huru vilse måste icke den förra famlat om rätta målet? och huru ringa väg har icke den senare bunnit? samt bäge två, huru långt ifrån, at räkka en nödlidande handen? Har någon då blifvit räddad, så kan det ej annat, än tillskrifvas lyckan, desz egen styrka, och ofta det goda hopp den sig gjort om hjälpen som han tyckt vara närmare, än den verkeligen varit.

Men däribland äro också de, som upmärksama på Naturens otaliga utvägar, med säkra, dock drifliga steg, alltid hafva följt den sannolikaste. Råka de då ej straxt sanningen, så måste den ej vara längre därifrån, än de ju lätteligen sedan kunna föra sig dit. Hvad hjälp hafver icke vår helse at vänta af sådana Läkare, vid åkommande ansöbter?

Ut af dessa måtningar, Min Herre, ehuru svagt och hastigt de äro updragne, lär ingen vara ibland oss, som icke straxt finner, hvilken Eder liknar, i synnerhet
se-

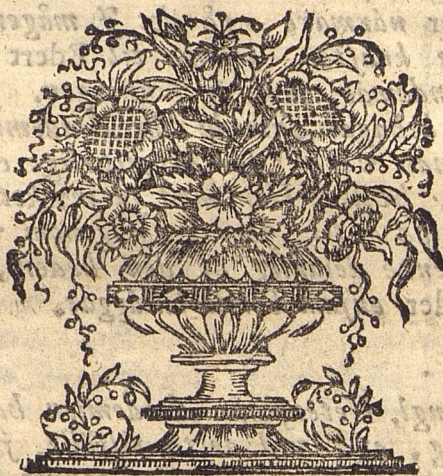
*sedan J lämnat ofs Edert behageliga um-
gång under denna förflutna tiden.*

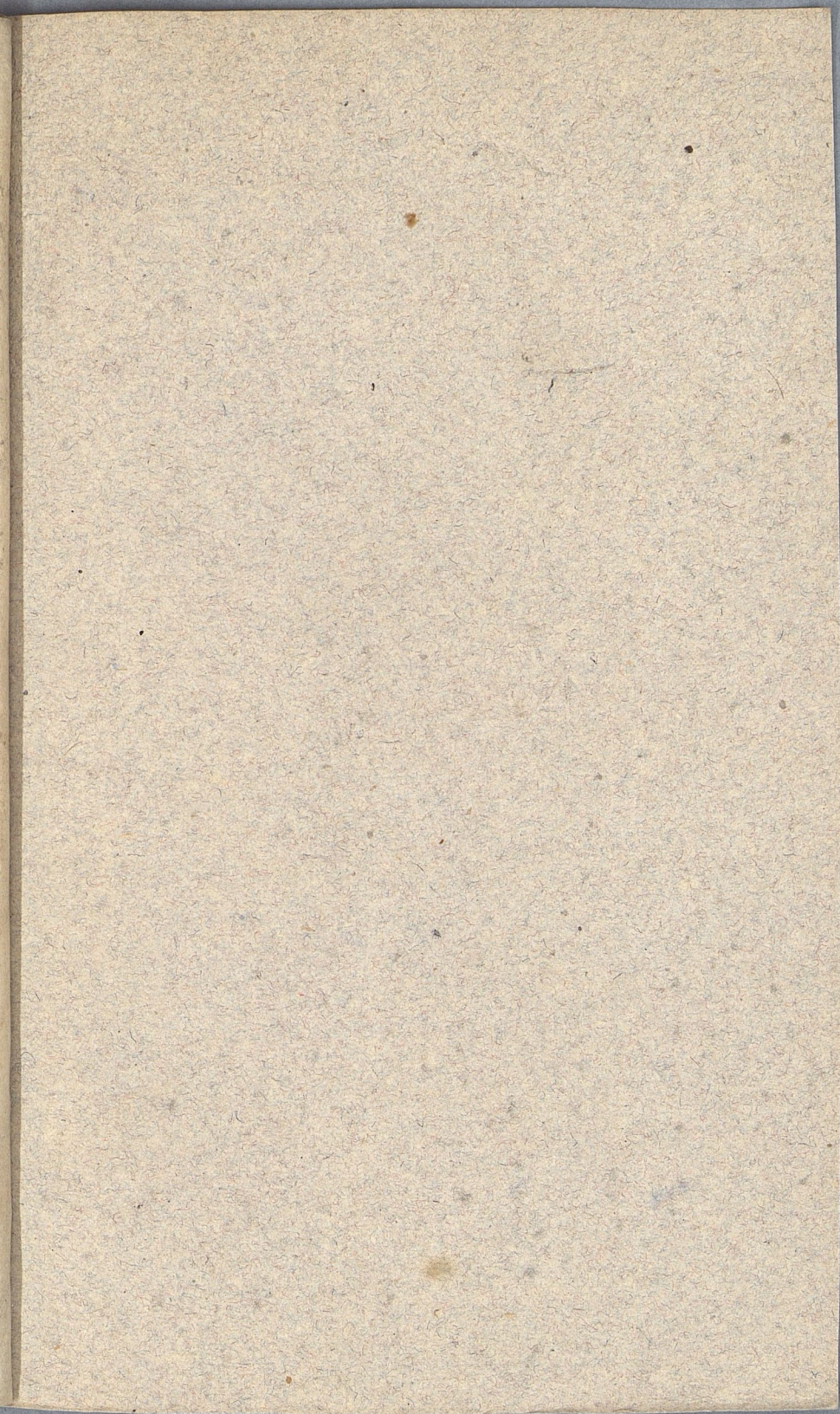
*Men, Min Herre, det är icke nog, at
vi härutinnan så prisa Eder Sjel. Edert
efterdöme och Edra lärdomar hafva fram-
bragt flera, som til vår bättnad söka Eder
at likna och efterfölja. J hafven nu ock-
så igenom detta Edert Tal upmuntrat dem
och gifvit dem medel vid handen, at kom-
ma Eder närmare, på det J mågen med
förenade krafter, komma til Edert före-
satta ändamål, som är sanningen. Ja, J
hafven behagat anmoda vår Academie, at
därutinnan vara Eder behjelpelig: et för-
troende, hvilket Hon med så mycket stör-
re årkänsla anser, som J därigenom viljen
göra Henne delaktig af den beder, som
eljest Eder ensam borde tilläggas.*

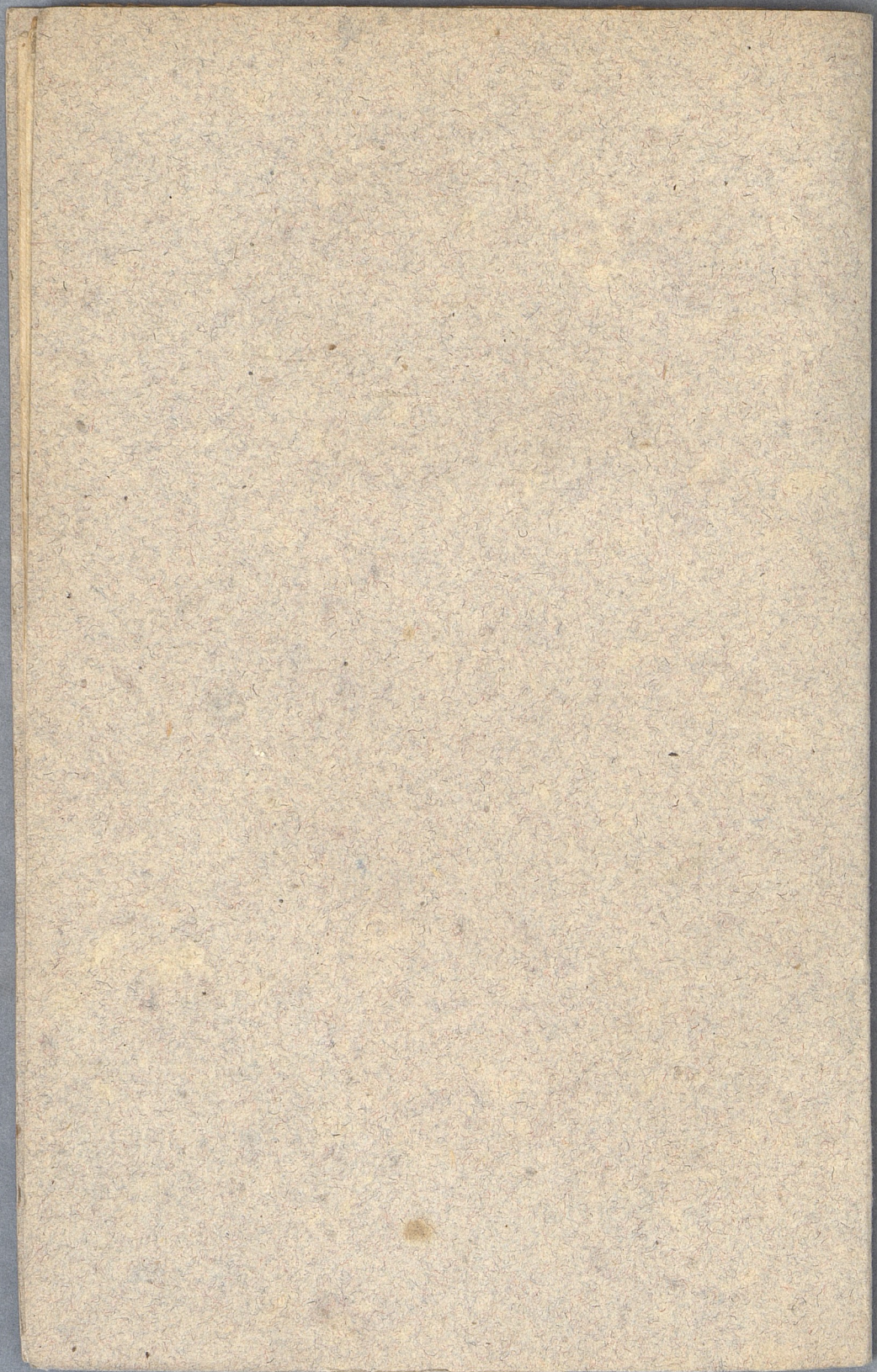
*Kongl. Vetenskaps Academien har be-
fält mig, at, vid detta tilfälle, förkla-
ra Dess nöje öfver den förrättning J där
fört, som Präses under desse trenne för-
flutne månaderne. At försäkra Eder, det
ihogkomsten därpå, alltid skal vara beledsa-
gad med tacksamhet.*

*När J nu, Min Herre, träden til E-
der förra ort, sedan J således dragit en
öm*

om försorg för Academiens välgång, och
 därigenom lärde Eder så mycket bättre
 känna dess förnödenheter, blefve, kan ske
 Academiens mening af mig illa utförd,
 och J till äfventyrs förtörnad, om jag
 skulle årindra, hvad man vidare vän-
 tar af Edert ymniga förråd af lär-
 dom och förfarenhet.

www.books2ebooks.eu